

Maanakonvensjovne

Barnkonventionen på sydsamiska – för barn och ungdomar

EN:n konvensjovne maanan reaktaj bijre, jallh mahta aaj maanakonvensjovne jiehtedh, jaepien 1989 sjæjsjali. Maanakonvensjovnesne reaktah mah fierhten maana edtja utnedh jih gaajhkesi bijre gie nuerebe goh 18 jaepien båeries, gie laantesne årroeminie. Maanakonvensjovnesne lea maana dovne maana jih noere.

Sveerje tjuara darjodh bööremes maam maehthedh guktie dihte mij maanakonvensjovnesne tjaaleme galka saatnan sjidtedh. Vuesiehtimmien gaavhtan tjuara Sveerjen laakh jih njoelkedassh siemedidh dej reaktajgumie mah konvensjovnesne tjaaleme. Sveerje edtja vuartasjidh ij maanaj reaktah åajaldehtieh jilhts gaajhkene lehkesne siebredahkesne seahkaridh, fierhten biejjien. Reereme edtja aaj vuartasjidh dovne maanah jih geerve-almetjh åadtjoeh dej reaktide daejredh.

Reaktah leah tjaaleme ovmesse boelhkine mah gohtjesávva artikelh. Maanakonvensjovnen leah 54 artikelh jih 41 daejstie leah reaktaj bijre. Dah jeatjah leah dan bijre guktie laanth gelkieh maanakonvensjovnine barkedh.

Artikelh 2, 3, 6 jih 12 maanakonvensjovnen åejvieprinsibph gohtjesuvvieh. Dah datnem viehkiehtieh dah jeatjah artikelh guarkah. Gaajhkh artikelh maanakonvensjovnesne ektiedieh.

MAANAKONVENSJOVNE

1. Maanakonvensjovne lea dov bijre gie nuerebe goh 18 jaepien. Maanakonvensjovnesne dovne maana jih noere leah "maana".

2. Maanakonvensjovne dutnjien jih gaajhkide maanide seamma reaktah jih seamma vierhtieh vadta. Ij oktegh åadtjoeh datnem sierredidh. Destie båata ij oktegh åadtjoeh datnem båajhtodåbpoe enn jeatjah gietedidh. Ij åadtjoeh datnem sierredidh jallh beadtadidh mestie dov eejhtegh leah jallh darjoeh.

3. Gosse geervh maanaj bijre sjæjsjalieh dah gelkieh "maanan bööremes" giehtjedidh. Destie bääta dah geervh åålegh edtjeh ussjedidh maam lea dutnjien bööremes jih guktie dutnjien sjædta gosse maam akta sjæjsjalieh. Datnem edtjeh vaarjelidh jih sujhtedh. Seamma vihkeles geervh "maanan bööremes" ussjedieh gosse gelkieh jijnji maanaj bijre sjæjsjalidh.

4. Gaajhkh laanth edtjeh darjodh maam maehdedh guktie dejtie reaktide maanakonvensjovnesne tjirrehtidh. Destie bääta dah åålegh edtjeh voejhkelidh dåeriedidh maam maanakonvensjovnesne tjaaleme.

5. Dov eejhtegi d'iedtem dov bijre utnieh. Dah edtjeh datnine raeriestidh gosse datne darjoeh guktie maanakonvensjovne jeahta.

6. Datne reaktam åtnah jieleddh jih evtiedidh. Dov laante edtja gaajhkem maam maehdedh guktie datne maahtah dam darjodh.

7. Datne reaktam åtnah nommem åadtjoeh jih otnege laantesne årroeh. Datne aaj reaktam åtnah dan guhkies goh nuepie daajrah gieh dov eejhtegh leah jih dah edtjeh datnem suvhtedh.

8. Datne reaktam åtnah dov jijtje identitetese. Identitetese dov otnege dov laantesne, dov nomme jih dov laahkoeh. Jis dov identitetem dassh, edtjh datne viehkiem åadtjodh dam goerehtidh.

9. Ij oktegh åadtjoeh datnem dov eejhtegijstie juekedh, jis ij leah dov bööremen åvteste. Maahta aaj vuesiehtimmien gaavhtan daerpies jis dov eejhtegh eah datnem hijven-laakan sujth. Datne reaktam åtnah gåabpegh dov eejhtegijstie råakedh, jis ij leah bääjhtode dutnjien.

10. Jis datne jih dov eejhtegh sijhtede ektiedidh, juakemen mænngan, edtjede maehdedh viehkiem ohtsedidh jih dan guhkies goh nuepie viehkiem åadtjodh laantesne gusnie årroeh. Jis dov eejhtegh ovmessie laantine årroejægan jih dijjehtedh sijhtede råakedh edtjede viehkiem åadtjodh dennie laantesne gusnie datne årroeh.

11. Ij leah luhpie datnem jeatja laantese buektieh jis dov eejhtegh nyöjhkieh.

12. Datne reaktam åtnah dov mielh jiehtedh gaajhkh gyhtjelassh mejtie dov bijre. Geervh edtjeh goltelidh jih jih dov åssjelh krööhkedh. Gosse reereme jallh dåapmestovle gietele jallh sjæjsjele aamhtesem dov bijre dellie datne edtjh nuepiem åadtjodh dan bijre moenedh.

13. Datne åadtjoeh soptsestidh man bijre sijhtedh. Destie båata datne reaktam åtnah biävnesch jih åssjelh ohtsedidh, åadtjodh jih dejtie dåastodh.

14. Datne reaktam åtnah ussjedidh jih mieledh maam sijhtedh. Datne reaktam åtnah dov jaahkoem dåeredh jih religijovnem jaahkah maam sijhth. Dov eejhtegh åadtjoejægan datnine raeriestidh, mohte ij gossege dov åssjeli bijjelen reeredh.

15. Datne reaktam åtnah lihtsege årrodh saervine jih jallh veeljh ij sijhth lihtsege saervine årrodh. Datne aaj åadtjoeh reaffeles tjåangkosne årrodh.

16. Datne reaktam åtnah ovluhpehts dijpemijstie dov privatejielemisnie vaarjelidh. Dovne gåetesne jallh gusnie årroeminie. Ij oktegh åadtjoeh vuesiehtimmien gaavhtan dov prieviem jallh biejjiegærjam luhpehts låhka. Aaj gaajhkh tsiehkij bijre gosse biävnesch dov bijre giehtele. Ij oktegh åadtjoeh dov hederem jallh datne skaarese sjidtedh. Laake edtja datnem faamoje vaarjelidh gaajhki dej tsiehkij vööste.

17. Datne reaktam åtnah daejredh maam dov laantesne jih veartanisnie deahpade, vuekine datne guarkah, vuesiehtimmien gaavhtan avijsij jih tv:en tjirrh. Biävnesch mah åadtjoeh edtjeh datnem viehkietidh evtiedidh jih healsoen vuekesne jieledh.

18. Dov eejhtegh lea akti vyöki diedte datnem eeledh jih evtiedidh. Dah edtjeh ussjedidh maam bööremes dutnjien. Jis dov eejhtegh dåarjoem daarpesjeh siebredahke edtja dejtie viehkietidh, vuesiehtimmien gaavhtan hokse jih maanagierte.

19. Datne reaktam åtnah gaajhki hammoej vööste fysisken jih psykisken njåvtasovvemem, skaarah, irhkemem, laarhkomh jallh jeatjah nuhtjesovvemem.

20. Jis datne ih maehtieh dov fuelhkesne årrodh datne reaktam åtnah sjiere hoksem jih viehkiem åadtjoeh. Datne reaktam åtnah naan datnem hijven-laakan sujhtie.

21. Dah laanth mah adopsjovnem luhpiedieh gelkieh vuartasjidh adopsjovne riektes-laakan tjirrehte jih dutnjien hijven-laakan sjædta. Laanth edtjeh åålegh vuartasjidh maam bööremes dutnjien.

22. Jis datne baaterh, oktegh jallh jeatja ektine, datne reaktam åtnah åadtjoeh vaarjelimmiem jih viehkiem. Datne edtjh aaj viehkiem åadtjodh dov fuelhkine ektiedidh.

23. Datne gie fysisken jallh psykisen heaptoe, reaktam åtnah buerie jielemasse. Goh gaajhkh jeatjah datne edtjh maehdedh madtjeldimmiem jih jijtjedomtesem damtedh. Datne edtjh iedtjeles-laakan siebredahkesne årrodh. Datne reaktam åtnah sjiere sâjhtoem jih dåarjoem.

24. Datne reaktam åtnah dan hierven goh nuepie. Jis skiemtjes sjidth datne reaktam åtnah håksose jih saavremasse guktie starnedh. Datne aaj reaktam åtnah vaarjelæmman tradisjovnellenn viekeste mestie haeviem åadtjodh.

25. Jis datnem gïetede guktie datnem vaarjelidh jallh sujhtedh datne reaktam åtnah gïetedimmiem guktie gaajhkem maam dov bijre riektes-laakan sjidtedh.

26. Datne reaktam åtnah sosijalen jearsoes-voetese. Jis daerpies siebredahke edjta viehkiehtidh guktie datne åadtjoeh gåetie-luhpiem, beapmoeh jih vaarjoeh.

27. Datne reaktam åtnah vuekesne jieledh mij dutnjien nuepiem vadta fysisken, psykisen, moralijen jih sosijalen evtiedidh. Daate dov eejhtegi diere, mohte jis dah guaktah viehkiem daarpesjægan edtjigan dam åadtjodh.

28. Datne reaktam åtnah ööhpehæmman. Datne edtjh åadtjodh namhtah maadth-skuvlesne.

29. Skuvlesne edtjh datne gaajhkh vuekine evtiedidh jih datnem diedte-jielemem siebredahkesne ryöjrehte. Datne aaj edtjh lieredh dah almetji frïjjesvoetem jih reaktah, dov eejhtegh, dov jijtje jih jeajtaj kultuvrh jih eatnemem seahkaridh.

30. Datne gie unnebelåhkoetjïerte jallh aalkoealmetjh govlesovvh lea reakta gielem, kultuvrem jih religijovnem maam datne juakah jih darjoeh dah jeatjah ektine dov dåehkesne.

31. Datne reaktam åtnah eejehtæmman, stååkedæmman jñh liegkedæmman. Datne reaktam åtnah kultuvrellen jñh tjiehpén darjomi meatan årrodh.

32. Datnem edtja vaarjelidh ih barkoem darjoeh mij maahta dutnjien skaareles, jallh datnem dåastodh skuvlesne årrodh jallh jeatja vukesne evtiedidh. Datnem ij åadtjoeh ekonomeles vukine utnedh, vuesiehtimmien gaavhtan naan jeatja dov barkoem dienesje jis ij datne baalhkam åadtjoeh.

33. Dñhte lea laanti diédte datnem vaarjelidh narkotihkan jñh jeatjah drovgi vööste. Laanth edtjieh vuartasjidh ij datnem nuhtjh gosse drovgh darjodh jallh doekedh.

34. Datne reaktam åtnah vaarjelæmman gaajhkh hammoeh seksuellen åtnalgimmieh jñh seksuellen laarkomh. Datnem edtja vuesiehtimmien gaavhtan prostitusjovnen jñh pornografijen åtnalgimmieh vaarjelidh.

35. Ij åadtjoeh datnem doekedh jallh destie foeresjidh. Dov laante edtja dam geehtedh.

36. Datne reaktam åtnah vaarjelæmman gaajhki hammoej vööste åtnoste mij datnem arhkene.

37. Ij oktegh åadtjoeh datnem tortyreredh jallh radtsoeh-laakan gietedidh. Eah åadtjoeh datnem jaamebysvehkem jallh jielemetijjen faangke-gåatan dööpmedh. Jis datnem dijpieh, faangke-gåatan buektieh jallh dov mielen vööste sijse steegkieh tjuara daerpies årrodh jñh åenehks tñjjesne. Datnem edtjieh abpe tñjjem seahkaridh jñh datne reaktam åtnah dov fuelhkiem gaskesadtah tñjjem datne faangke-gåetesne jñh edtja dov aamhtesem varki gietedidh. Dov reaktah maanakonvensjovnesne juhtieh jillts dov mielen vöösten sijse steegkieh.

38. Jis datne nuerebe goh 15 jaepien båeries edtja datnem vaarjelidh ij dåarosne årroeh. Jis datne dåarosne edtjh datne vaarjelimmien jñh håksoem åadtjodh maam daarpesjh.

39. Jis datnem naan vukine båajhtode sujhtedh, åtnalgidh jallh laarkodh datne reaktam åtnah viehkiem åadtjodh guktie vihth hijven jealah. Aaj dan bñjre jis datnem tortyrerieh jallh jeatjah vukine radtsoeh-laakan, ov-almetjeles jallh narrahteles gietedieh jallh bysveme, jallh jis datne dåarosne.

40. Jis datnem suvmieh bājhtode darjoejih jallh jis skåltoem årrodh, tjuara datnem seahkaridh jīh krööhkedh. Reeremh jīh institusjovnh mejgumie datne reaktaprosessesne gaskesadth gelkieh dutnjien sjiehtedamme. Datne reaktam åtnah viehkiem åadtjodh almetjistie gien juridijhken maahtoe. Galka dov aamhtesem gīetedidh dan varki goh nuepie. Ij oktegh åadtjoeh datnem noerhkedh soptsestidh maam datne daajrah jallh bæjhkoeh maam datne ih Leah dorjeme.

41. Jis laakh jīh njoelkedassh dov laantesne joe dutnjien vielie jallh buerebe reaktah vedtieh goh dah mah dennie maanakonvensjovnesne tjaaleme, edtjeh laanten laakh jīh njoelkedassh stuvredh.

42. Dov laanten dīedte lea dovne maana jīh geerve demtieh mah maanakonvensjovnesne tjaaleme.